

IEDEREEN FAALT

Angel van Filip Rogiers

In tijden dat velen ziel en zaligheid op de sociale media blootleggen en je pas mens bent als je een trauma in de aanbieding hebt, is het haast niet meer voor te stellen, maar ooit bestond er een generatie die de potjes liever gedekt hield. De Canadese soldaat Nathan Helmer, een van de hoofdpersonages uit de roman *Angel*, had ertoe kunnen behoren. We schrijven april 1957. Nathan is gelegerd in een NAVO-basis in Noord-Frankrijk. Daar is hij in blijde verwachting van zijn zwangere geliefde, Margret. Maar als het vliegtuig vol partners van de militairen bulderend is neergedaald, blijken hun engelen doodziek. Margrets baby wordt te vroeg geboren. Nathan krijgt hem nog te zien. “Links van het buikje zag ik een arm, maar aan de rechterkant zat een handje rechtstreeks aan de schouder vast, als de vleugel van een kuiken, een schertsengel.” Even later overlijdt het kind.

Baby Helmer ligt op het kerkhof van Marville. Daar zijn zevenendertig graven van kinderen die stierven in de eerste jaren van de Canadese aanwezigheid in het Noord-Franse stadje. Dit is geen fictie. Journalist Filip Rogiers stuitte op deze graven. Zijn schrijversfantasie ging met dit gegeven aan het werk. Waarom lieten zo veel kinderen het leven? Viel dat binnen de marges van de normale sterfte? Waren de miskramen te wijten aan het gedaver van een niet op zijn delicate vracht berekend vliegtuig? Of was er iets heel anders aan de hand?

Een kameraad van Helmer wiens vrouw na de reis is overleden, leest in een communistische krant dat in de VS experimenten zijn gedaan met radioactieve bestraling. Hij wil het tot op het bot uitzoeken, maar Nathan wil er niet van weten. Hij wil verder leven. Als het verdriet een niet te dichten kloof slaat tussen hem en zijn vrouw en zij naar Canada terugkeert, heeft hij al een ander lief gevonden. Tegen zijn latere zoon zwijgt hij over de baby die het leven liet.

Rogiers vertelt het tweede deel van *Angel* vanuit het perspectief van zoon Alain. Als die het graf van zijn halfbroer ontdekt, neemt hij het zijn vader kwalijk dat hij het bestaan van een kind dat zijn achternaam draagt, verborgen heeft gehouden. “Het bete-

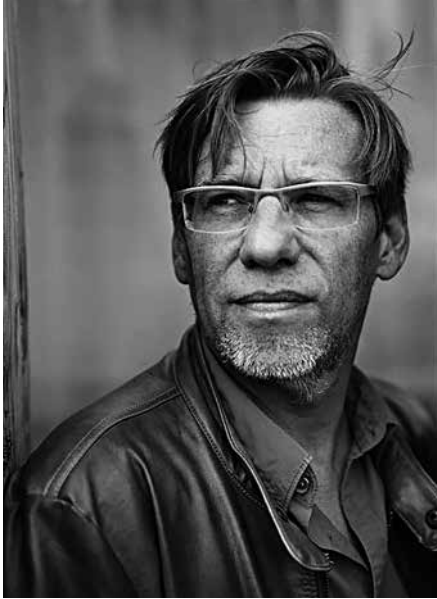
Angel is een reflectie op hoe individuen machteloos meesurfen op de golven van de tijd

kent vandaag heel iets anders dan toen”, legt zijn moeder vergoelijkend uit. “Oorlog maakt bot, het overeind krabbelen daarna niet minder.” Maar Alain – nieuwe tijden, nieuwe mores – kan zich niet bij het grote zwijgen neerleggen. Hij verwijt zijn vader de waarheid niet aan te kunnen. Hij wil de toedracht weten. Als een vriend hem een communistisch blad bezorgt waarin is te lezen over experimenten waarbij zwangere vrouwen in de VS met radioactief ijzer besmette vitaminedrankjes kregen te drinken, wil hij de confrontatie met zijn vader zoeken. Maar op het moment sùpreme blijkt die een beroerte te hebben gehad. “Je moet niet achterom kijken”, breekt hij Alain snauwend af als die het later opnieuw probeert. “Daar ligt geen toekomst.”

Zijn de verhalen over de experimenten waanzinnige complottheorieën of leggen ze een toegepaste bittere realiteit bloot? Waarschijnlijk het eerste. Maar net als in het echte leven zullen we het in het romanuniversum van Rogiers nimmer weten. De schrijver speelt een knap spel met het gegeven dat in een wereld waarin overheden en bedrijven informatie bij de vleet manipuleren, de geruchtenmachines op volle toeren draaien en de werkelijkheid nauwelijks valt te achterhalen.

De angel uit de titel is natuurlijk niet alleen de *angel* die er geen bleek, maar ook de angel van de bij die het gif spuit. Het is het heerlijkste gif van de liefde. En het kwalijkste gif van de pesticiden die de bijen doden waarvoor vader Helmer een liefde heeft ontwikkeld. Dat veroorzaakt amnesie en desoriëntatie bij de bijen. Die kleine ontregeling zorgt voor een instorting van het hele systeem.

Net zo, suggereert Rogiers, heeft het gif in de geesten van de mensen de naoorlogse Europese democratie in verval gebracht. René, de vader van

Filip Rogiers © Koen Broos

een jeugdliefde van Alain in de *résidence canadienne*, een vervallen flatwijk in een dorp nabij Marville, heeft zijn hond Jean-Marie genoemd. Bij het uitlaten laat hij hem pissen tegen het standbeeld van de Europese founding father Jean Monnet dat ze in de buurt hebben neergezet. “De grenzen moesten allemaal open van die meneer Monnet. Hoe minder grenzen, hoe meer kopers voor hun rommel. En de ellende die langs die open grenzen mee naar binnen glipte, was voor ons”, zegt hij terwijl hij in de richting van enkele migrantenjongeren wijst.

René is geen onsympathiek personage. Hij staat voor de in de steek gelaten verliezers van de globalisering. Zijn gif is aangemaakt op het fond van sociaaleconomische onzekerheid. In de woorden van een nieuwe geliefde van Alain: “Mensen snakken niet naar identiteit of eer. Ik denk dat dat weleens de grote dwaling van deze erg ongelukkig begonnen eeuw zou kunnen blijken te zijn Identiteit betaalt de rekeningen niet.”

Angel is een ideeënroman, een reflectie op de naoorlogse geschiedenis en op hoe individuen machteloos meesurfen op de golven van de tijd. Maar die individuen zijn meer dan pionnen in een steekspel van ideeën, Rogiers heeft even geloofwaardige als tragische personages van hen gemaakt. Vader Helmer zette zijn troeven op het vergeten. Maar later, als zijn geest uit elkaar begint te vallen, breekt het schuldbesef jegens zijn eerste geliefde door en beseft hij op een helder moment dat hij en zijn generatiegenoten slaapwandelaars waren. De jongere generatie faalt evengoed. Zoon Helmer verwijt zijn vader een leugenachtig leven te leiden. Maar met zijn verwijten en gebrek aan begrip zorgt hij alleen maar voor verwijdering. Hijzelf is fotograaf. De discipline die misschien sterker dan welke ook de kunst van deze tijd is: ze wekt de indruk van volstrekte transparantie, maar heeft het levensgrote gevaar in zich alleen de oppervlakte te onthullen en degene die door de lens kijkt op een afstand te plaatsen van de wereld. Alain weet dat hij een leven zonder verhaal en vol gemiste kansen leidt. Maar hoezeer hij dat ook wil, hij lijkt niet de moed en het vermogen te hebben daar verandering in te brengen.

Iedereen faalt en het gif in de geesten ontwricht de orde van de samenleving. Nee, een vrolijk boek is *Angel* niet. Maar dat maakt deze roman niet minder krachtig.

TOMAS VANHESTE

FILIP ROGIERS, *Angel*, Polis, Antwerpen, 2018, 248 p.